

Megjelenési adatok:

Petrétei József – Tilk Péter: Magyarország alkotmányjogának alapjai. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014

VIII. fejezet

A JOGFORRÁSOK¹

A) A jogforrásokkal összefüggő elméleti kérdések

I. A jogforrás fogalma és csoportosítása

a) A jogforrás fogalma – általános értelemben – az a **tényező**, amelyből a **jogi norma** (tárgyi jog) **ered**. A jogforrás fogalma a különböző jogi normáknak a jogrendszerben elfoglalt sajátos helyét, szerepét fejezi ki, ami egyrészt a jogi normák sajátos keletkezésmódjának a következménye, másrészt pedig a kötelező erőnek és a hiteles szöveg megismerhetőségének az előkérdése. A jogforrás tehát a legszorosabban összekapcsolódik a jog keletkezésével, létrejöttével és kialakulásával. A jogforrás fogalma a jogi normák keletkezésének két lényeges vonatkozására utal: egyrészt **milyen szervtől** erednek vagy eredhetnek a jogi normák, azaz mely szervezeteknek van jogalkotói hatásköre, másrészt **milyenek** lehetnek a **jogi normák megjelenési formái**, azaz a normaalkotó állami szerv akaratnyilvánítása milyen jogi formában jelenik meg.

b) A jogforrásokat különböző elvek és szempontok alapulvételével csoportosítják. Az alkotmányjogban az általánosan elfogadott csoportosításnak a belső és a külső jogforrás szerinti megkülönböztetés tekinthető: a **belső jogforrás** a **jogalkotó állami szervet**, a **külső jogforrás** pedig az általa kibocsátott **jogszabályt**, illetve a jogszabálynak nem minősülő, de bizonyos vonatkozásban kötelező erejű **közjogi szervezetszabályozó eszközök** közé sorolt különböző normatív tartalmú rendelkezéseket jelenti. Sajátos megkülönböztetési módot jelent a **rendes és rendkívüli jogforrások** közötti különbségtétel. Rendes jogforrások azok a jogszabályok, amelyeket a jogalkotásra különleges, rendkívüli feltételek hiányában is feljogosított szervek alkotnak, jogilag rögzített hatáskörükben. Rendkívüli jogforrások azok a jogszabályok, amelyeket ugyan az alkotmányos rendelkezések keretei között, de a rendkívüli körülményekre tekintettel (rendkívüli állapot, szükségállapot, veszélyhelyzet esetén) kerülnek megalkotásra. A rendkívüli jogforrások érvényessége általában sajátos feltételekhez kötött, és időbeli hatályuk is általában korlátozott.

II. A jogforrások hierarchiája

A **jogforrások hierarchiája** az állami szervek által létrehozott jogforrások alá-fölérendeltségi viszonyát jelenti adott állam jogforrási rendszerében. A jogforrások hierarchikus viszonyát az alkotmány állapítja meg, illetve az egyes jogszabályok közötti alá-fölérendeltség bizonyos esetekben visszavezethető a jogalkotó állami szervek közötti hierarchikus viszonyokra. A jogforrási hierarchia jelentése értelmében az **alsóbb fokozatú** jogforrások rendelkezései **nem lehetnek ellentétesek** a hierarchia **felsőbb** szintjein állókkal. Amennyiben a különböző szintű jogforrások egymásnak ellentmondanak, úgy a felsőbb jogforrással ellentétes alacsonyabb szintű jogforrás rendelkezései érvénytelenek. A jogforrási hierarchiából következik, hogy a

¹ A fejezet az OTKA K 109319. sz. szerződése alapján az OTKA támogatásával jött létre.

felsőbb fokozatú jogforrások **módosíthatják**, illetőleg hatálytalaníthatják az alsóbb szintű jogforrásokat.

III. A jogforrások érvényessége és hatályossága

A **jogforrás érvényessége és hatályossága** is a jogforrás egy-egy tulajdonságát jelöli. A kettő többnyire – de nem mindig – egyszerre és együtt kapcsolódik a jogforráshoz, és bizonyos összefüggés is fennáll közöttük, de a két tulajdonság mégis lényegesen eltér egymástól.

1. A jogforrás érvényessége

Valamely jogforrás érvényessége azt jelenti, hogy az adott jogforrás megfelel a rá vonatkozó érvényességi követelményeknek. Ezeket a követelményeket, **érvényességi kellékeket** – általános megfogalmazással – a következőkben lehet megjelölni:

- a) a jogforrás az adott jogforrás alkotására **feljogosított szervtől származik**, tehát az az állami szerv alkotta meg, amely erre kifejezetten jogosult;
- b) a jogforrást a vonatkozó **eljárási szabályoknak megfelelően** alkották meg, azaz az előírt eljárási rend szerint jött létre;
- c) a jogforrás **nem ellenkezik a felsőbb fokozatú jogforrásokkal**, azaz érvényesül a jogszabályi hierarchia;
- d) a jogforrást az **előírt módon kihirdették**, azaz hozzáférhetővé, megismerhetővé tették (általában a hivatalos lapban publikálták).

Csak az a jogforrás érvényes, amely mind a négy felsorolt érvényességi kellékkal rendelkezik. Ha a jogforrás a fenti követelményeknek nem felel meg, érvényességi fogyatékoságban szenved.

2. A jogforrás hatályossága

A **jogforrás hatályossága** azt jelenti, hogy az adott jogforrás **alkalmazható, végrehajtható**, illetőleg alkalmazandó, végrehajtandó. A hatályosságnak – alkalmazhatóságnak, végrehajthatóságnak – van azonban **területi, személyi és időbeli** kiterjedtsége, ami az alkalmazhatóság egy-egy szeletét jelzi, s amelyet területi, személyi és időbeli hatálynak neveznek.

a) A jogforrás **területi hatálya** arra ad választ, hogy mely területen kell, illetve lehet alkalmazni az adott jogforrást. A központi (országos hatáskörű) állami szervek által alkotott jogforrások területi hatálya általában az ország egész területére, a helyi jogalkotó szerveké (önkormányzatok) viszont csak saját illetékességi területükre terjed ki.

b) A **személyi hatály** azt jelenti, hogy mely személyi körre, kikre vonatkozóan kell, illetve lehet alkalmazni az adott jogforrást. Nem a jogforrások konkrét címzettjeinek körét szabja meg, hanem azt, hogy ki lehet egyáltalán címzett. A jogforrások területi és személyi hatálya szorosan összetartozik. A területi hatály alapján a jogforrás hatálya az adott területen tartózkodó magánszemélyekre és jogi személyekre terjed ki, ennyiben megegyezik a személyi hatállyal. A személyi hatály alapján azonban a jogforrások hatályosak a külföldön tartózkodó

magyar állampolgárokra is, ez tehát ennyiben független a területi elvtől. Ha a jogszabály hatálya ettől az általános elvtől el akar térni, akkor kifejezetten rendelkeznie kell a területi és személyi hatályról.

c) A jogforrás **időbeli hatálya** azt az időpontot jelöli, amelytől a jogforrást alkalmazni kell, illetve lehet. Ezért a jogforrásban meg kell határozni a **hatálybalépésének napját**. A jogszabály egyes rendelkezéseinek hatálybalépésére különböző időpontokat is meg lehet állapítani, de a jogszabályt és végrehajtása érdekében kiadott másik jogszabályt egy időben kell hatályba léptetni. A jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell meghatározni, hogy kellő idő maradjon a jogszabály alkalmazására való felkészülésre. Az időbeli hatály tehát feltételezi a jogforrás hatályba léptetését, azaz annak az időpontnak a meghatározását, amelytől az időbeli hatály számíthat. Ez lehet a jogforrás **kihirdetésének napja** (ex nunc), ami a jogforrás alkalmazhatóságát a kihirdetéstől teszi lehetővé. A **visszaható hatály** (ex tunc) szerint a kihirdetéshez képest korábbi időpont megjelölésétől számítva hatályos a jogforrás. Ezzel kapcsolatban azonban **két korlátozást** mindenképpen indokolt tenni: jogforrás a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. A **jövőbeli hatály** (pro futuro) azt jelenti, hogy a jogforrás a kihirdetéshez képest későbbi időpont megjelölésétől számítva hatályos. Erre általában azért kerül sor, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre. A jogforrás a hatályát csak akkor veszti el, ha más jogforrás érvényes módon hatályon kívül helyezi, vagy ha a jogforrásban meghatározott határidő lejárt, illetve ha a jogforrás megsemmisítésére jogosult szerv a jogszabályt megsemmisíti vagy semmisségét megállapítja.

3. Az érvényesség és a hatályosság viszonya

Az **érvényesség és hatályosság viszonyára** általában az jellemző, hogy a jogforrás érvényes és hatályos, azaz megfelel az érvényességi követelményeknek, és egyúttal végrehajtható, alkalmazható. Lehetséges azonban az is – éppen az időbeli hatály sajátossága következtében –, hogy valamely jogforrás rendelkezik a négy érvényességi kelléssel, tehát érvényes, de még nem hatályos, még nem alkalmazható, nem hajtható végre, mivel a jogforrás vagy későbbi időpontban lép hatályba, vagy hatálybaléptetését más jogforrás végzi majd el. Előfordulhat azonban az a helyzet is, hogy valamely jogforrás hatályos, de érvényességi fogyatékoságban szenved. Az érvényességi kellékek közül a hatályosságnak is feltétele az, hogy a jogforrás a feljogosított állami szervtől származzon, a vonatkozó eljárási rend szerint jöjjön létre, és az előírt módon hirdessék ki. Ha azonban valamely hatályos, tehát már hatályba lépett jogforrás ellentétes rendelkezést tartalmaz felsőbb fokú jogforrással, érvényességi fogyatékoságban szenved. A jogforrás címzettjei azonban a kérdéses jogszabályt mégis kötelesek alkalmazni, végrehajtani mindaddig, amíg a kibocsátó szerv, vagy felettes szerve nem hatálytalanítja. Az alkotmányi rendelkezésekkel ellentétes jogszabályokat az alkotmánybírászkodást végző szerv jogosult megsemmisíteni. Ebben az értelemben mondható, hogy létezhet olyan jogforrás is, amely hatályos, de érvényessége nem teljes. Az ilyen érvényességi fogyatékoságban szenvedő jogszabályt a jogbiztonság érdekében kell alkalmazni, mivel ha a jogalkalmazó erre a fogyatékoságra hivatkozva megtagadhatná a jogszabály alkalmazását, az a kiszámítható és stabil jogrendet veszélyeztetné.

B) Magyarország jogforrási rendszere

I. Az Alaptörvény

a) A magyar jogforrási rendszerben az **Alaptörvény** a **legjelentősebb jogforrás**, mert **általánosan kötelező magatartási szabályt** állapít meg, továbbá Magyarország **jogrendszerének alapja, mindenkire kötelező**, valamint érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult. Kiemelkedő és meghatározó szerepét támasztja alá annak előírása, hogy az **Alaptörvénnyel jogszabály nem lehet ellentétes**, vagyis az alkotmány a **jogforrási rendszer csúcsán áll**. A **jogrendszer alacsonyabb rendű jogforrásai jogi érvényének** – igazolásának – **alapja** az Alaptörvény, amely **önálló, eredeti jogforrási típusnak** minősül, nem pedig a jogszabályok között felsorolt törvény speciális fajtája.

b) Az **Alaptörvény megalkotására és módosítására sajátos szabályok** vonatkoznak: elfogadására vagy módosítására irányuló **javaslatot** csak a **köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság** vagy **országgyűlési képviselő** terjeszthet elő, és a módosítására irányuló kérdésről **nem lehet országos népszavazást** tartani. Az Alaptörvény elfogadása vagy módosítása **kizárólag az Országgyűlés** hatáskörébe tartozik, és ehhez az **országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata** szükséges.

Az **alkotmánymódosító hatalom** – mint az Alaptörvény által konstituált hatalom – az Alaptörvény eljárási szabályainak megfelelően gyakorolható.

c) Az Alaptörvény az elfogadásának, illetve a módosításának **eljárási kérdéseit** is szabályozza. Főszabály szerint az elfogadott Alaptörvényt vagy elfogadott módosítását az Országgyűlés elnöke öt napon belül aláírja, és megküldi a köztársasági elnöknek. A köztársasági elnök a megküldött Alaptörvényt vagy a megküldött módosítását a kézhezvételétől számított öt napon belül aláírja, és elrendeli a hivatalos lapban való kihirdetését. Ha viszont a **köztársasági elnök** úgy ítéli meg, hogy az Alaptörvénynek vagy módosításának a megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt **eljárási követelményeket nem tartották meg**, az elfogadott, de még ki nem hirdetett Alaptörvény és módosítása vizsgálatát kérnie kell az Alkotmánybíróságtól (előzetes vizsgálat). A testület az Alaptörvényt és módosítását csak a **megalkotására és kihirdetésére** vonatkozó, az **Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények** tekintetében vizsgálhatja felül. Ha az Alkotmánybíróság a vizsgálata során nem állapítja meg az eljárási követelmények megsértését, a köztársasági elnök az Alaptörvényt vagy módosítását haladéktalanul aláírja, és elrendeli annak a hivatalos lapban való kihirdetését. Ha azonban az Alkotmánybíróság vizsgálata arra a következtetésre jut, hogy az Alaptörvény vagy módosítása **nem felelt meg az eljárási követelményeknek**, az Alaptörvényt vagy módosítását az **Országgyűlés újratárgyalja**. A **kihirdetett Alaptörvény vagy kihirdetett módosítása esetén** is van lehetőség annak megvizsgálására, hogy megalkotásukkor betartották-e az eljárási követelményeket (utólagos vizsgálat). Ezt a vizsgálatot azonban csak a **Kormány**, az országgyűlési képviselők **egynegyede**, a **Kúria elnöke**, a **legfőbb ügyész** vagy az **alapvető jogok biztosa kezdeményezheti**, mégpedig a kihirdetéstől számított harminc napon belül. Ha a testület megállapítja, hogy az Alaptörvény vagy módosítása nem felelt meg az eljárási követelményeknek – más szempontot ebben az esetben sem vizsgálhat –, akkor az Alaptörvényt vagy a módosítását megsemmisíti.

II. A jogszabályok

1. A jogszabályok és a jogalkotás

Magyarországon a **rendes jogforrások meghatározó csoportját** a jogszabályok jelentik. A jogszabályi minőség a normaanyag szempontjából kiemelkedő jelentőségű: általánosan kötelező magatartási szabályt – az alkotmányon kívül – az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg.

2. A jogszabály-alkotással szemben támasztott követelmények

A jogalkotási törvény rendelkezik a **jogszabályok megalkotásának legfontosabb követelményeiről**. Eszerint a jogszabályok megalkotásakor **biztosítani** kell, hogy a jogszabály megfeleljen az Alaptörvényből eredő **tartalmi és formai követelményeknek**, illeszkedjen a **jogrendszer egységébe**, továbbá megfeleljen a **nemzetközi jogból és az európai uniós jogból** eredő kötelezettségeknek és megfeleljen a jogalkotás **szakmai követelményeinek**. A jogszabályokkal szemben támasztott fontos követelmény, hogy a **címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal** kell rendelkeznie. Az **azonos vagy hasonló életviszonyokat** azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként **lehetőleg ugyanabban a jogszabályban** kell szabályozni, és a szabályozás **nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű**.

A jogszabályban nem ismételhető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes.

Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotással szemben támasztott egyik legfontosabb követelmény a **jogbiztonság elvének érvényesülése**.

3. Magyarország jogszabályai

Az Alaptörvény a jogszabály-alkotásra nézve **zárt rendszert** alkot: megjelöli, hogy mely szerv, milyen elnevezéssel bocsáthat ki jogszabályt, rendelkezik a jogszabályok egymáshoz való hierarchikus viszonyáról, és gondoskodik a jogforrási hierarchia Alaptörvénnyel való összhangjának garanciájáról is. A **jogalkotó** hatáskörrel felruházott szervek Magyarországon **csak egyféle elnevezéssel** bocsáthatnak ki **jogszabályt**, mégpedig a következő elnevezéssel:

- a) az **Országgyűlés törvényt**,
- b) a **Kormány rendeletet**,
- c) a **Kormány tagjai – a miniszterelnök és a miniszterek – rendeletet**,
- d) a **Magyar Nemzeti Bank elnöke rendeletet**,
- e) az **önálló szabályozó szerv vezetője rendeletet**,
- f) a **helyi önkormányzatok rendeletet**.

Az Alaptörvény rögzíti a **jogszabályok hierarchiáját** is. E rangsornak megfelelően egyetlen **jogszabály** sem lehet ellentétes az **Alaptörvénnyel**, továbbá a **Kormány rendelete** és a **Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete törvénnyel**, a **Kormány tagjának rendelete törvénnyel**, kormányrendelettel és a **Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével**, az **önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete törvénnyel**, kormányrendelettel, **miniszterelnöki rendelettel**, **miniszteri rendelettel** és az **Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével**, végül az **önkormányzati rendelet más jogszabállyal**.

- a) A törvény

Magyarországon az **Országgyűlés** a **legfőbb jogalkotónak** minősül: törvényt **kizárólag az Országgyűlés** alkothat, és e **hatáskörét senkire sem ruházhatja át**.

Az Alaptörvény szerint **törvénykezdeményezési jog** illeti meg a **köztársasági elnököt**, a **Kormányt**, mint testületet, **minden országgyűlési bizottságot** és **bármely képviselőt**. A **törvény elfogadásához** – főszabály szerint – a határozatképes Országgyűlés jelen lévő országgyűlési képviselői több mint a felének szavazata szükséges, vagyis elegendő az **egyszerű többség**.

Az egyszerű többségi szabály alól azonban az Alaptörvény a **sarkalatos törvények** esetében határoz meg egyetlen **kivételt**: a sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadása és módosítása a **jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának** szavazatát igényli. A **sarkalatos törvény** nem minősül önálló jogszabály-fajtának, hanem a **törvény speciális formája**: olyan törvény, amelynek elfogadásához tehát minősített többség szükséges. A sarkalatos törvény és a törvény között **nincs hierarchikus különbség**. Sarkalatos törvényt csak azokban a **tárgykörökben** lehet alkotni, amelyeket az **Alaptörvény ilyen törvényként** **megjelölt**.

b) A Kormány rendelete

A rendeletek közül a **legmagasabb hierarchiai fokon a Kormány rendelete** áll. A Kormány **törvényben nem szabályozott tárgykörben** – vagyis **saját jogon** –, illetve törvényben kapott **felhatalmazás alapján** alkot rendeletet. A kormányrendelet kiadására a Kormány **testületként** jogosult.

c) A Kormány tagjainak rendelete

A **rendeletek másik nagy csoportját** a Kormány tagjainak rendeletei alkotják. A Kormány tagja – beleértve a miniszterelnököt és az egyes minisztereket – törvényben vagy kormányrendeletben kapott **felhatalmazás alapján**, és egyúttal **feladatkörében** eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes. A Kormány tagja rendelet kiadásában (aláírásában) **nem helyettesíthető**.

d) A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete

Az Alaptörvény úgy rendelkezik, hogy a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elnöke **törvényben kapott felhatalmazás alapján**, sarkalatos törvényben **meghatározott feladatkörében** rendeletet ad ki, vagyis az elnök rendeletkiadási joga szintén **két feltételtől** függ: erre egyrészt csak törvényi **felhatalmazás** alapján, másrészt az elnök **feladatkörében** kerülhet sor.

Az MNB elnökének rendelete **törvénnyel nem lehet ellentétes**, vagyis e rendeleti forma is a törvény alatt helyezkedik el. A jogforrási hierarchia szempontjából a kormányrendelethez és a Kormány tagjainak rendeletéhez való viszony nem releváns, mert e szervek **jogalkotási tárgyköre jelentős mértékben eltér** egymástól.

e) Az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete

Az Alaptörvényben **új jogalkotó szervként** került nevesítésre az ún. **önálló szabályozó szerv**, amelynek vezetője **törvényben kapott felhatalmazás** alapján, sarkalatos törvényben meghatározott **feladatkörében** rendeletet ad ki. Az Alaptörvény szerint az önálló szabályozó

szervek a végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátását és gyakorlását végzik, amely indokolja, hogy rendelkezzenek jogalkotási felhatalmazással is.

Az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki rendelettel, miniszteri rendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével **nem lehet ellentétes**. A hatályos szabályozás szerint önálló szabályozó szervnek minősül a **Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság**, valamint a **Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal**.

f) A helyi önkormányzatok rendeletei

Az Alaptörvény szerint **feladatkörében** eljárva a helyi önkormányzat **törvény által nem szabályozott helyi** társadalmi viszonyok rendezésére, **illetve** törvényben kapott **felhatalmazás alapján** önkormányzati rendeletet alkot. A **rendeletalkotás** az egyik legjelentősebb önkormányzati jog, amely – az önkormányzás eszközeként – a helyi közügyek intézése körében, törvény keretei között gyakorolható.

Ha viszont a **helyi önkormányzat törvényen alapuló** rendeletalkotási kötelezettségének **nem tesz eleget**, akkor a (fővárosi vagy megyei) **kormányhivatal** kezdeményezheti a **Kúriánál** a rendeletalkotás elmulasztásának megállapítását. Ha pedig a helyi önkormányzat a rendeletalkotási kötelezettségének a Kúria által – a mulasztást megállapító döntésben – meghatározott időpontig nem tesz eleget, a **Kúria** a kormányhivatal kezdeményezésére **elrendeli**, hogy a mulasztás orvoslásához szükséges **önkormányzati rendeletet** a **helyi önkormányzat nevében a kormányhivatal vezetője alkossa meg**, vagyis a hivatalvezetőnek **rendeletpótló hatásköre** van.

III. A közjogi szervezetszabályozó eszközök

Közjogi szervezetszabályozó eszköz a **normatív határozat** és a **normatív utasítás**. Normatív **határozatot** **testületi** szervek, normatív **utasítást** **egyszemélyi** szervek (közjogi tisztségviselők) bocsáthatnak ki. Ezeknek a normatív eszközöknek **csak meghatározott címzettek**re van kötelező erejük: a normatív **határozat** esetén ez a kibocsátó szervet, illetve az általa irányított szerveket jelenti, a normatív **utasítás** esetében pedig a kibocsátó vezetése, irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szerveket, illetve a szervek állományába tartozó személyeket. A közjogi szervezetszabályozó eszköz jogszabállyal nem lehet ellentétes, és bennük jogszabály rendelkezése nem ismételtető meg. Állami szerv vagy köztestület tevékenységét és működését szabályozó – törvény alapján kiadható – **más jogi eszköz jogszabállyal és közjogi szervezetszabályozó eszközzel nem lehet ellentétes**.

1. A normatív határozat

Az **Országgyűlés**, a **Kormány** és más **testületi központi államigazgatási** szerv, továbbá az **Alkotmánybíróság**, valamint a **Költségvetési Tanács** normatív határozatban szabályozhatja **szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját**. Szintén normatív határozatban szabályozhatja a **helyi önkormányzat képviselő-testülete** és a **nemzetiségi önkormányzat képviselő-testülete** a **saját** és az általa **irányított** szervek **tevékenységét és cselekvési programját**, valamint az általa irányított szervek **szervezetét és működését**.

2. A normatív utasítás

A **köztársasági elnök**, a **miniszterelnök**, a testületi központi államigazgatási szerv kivételével a **központi államigazgatási szerv vezetője**, az **Országos Bírósági Hivatal elnöke**, a **legfőbb ügyész**, az **alapvető jogok biztosa**, a **Magyar Nemzeti Bank elnöke**, az **Állami Számvevőszék elnöke**, a fővárosi és megyei **kormányhivatal vezetője**, valamint a **polgármester** (a főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke) és a **jegyző** normatív utasításban szabályozhatja a **vezetése**, az **irányítása** vagy a **felügyelete** alá tartozó szervek szervezetét és működését, valamint tevékenységét. Normatív utasítást adhat ki továbbá – törvényben meghatározott tárgykörben – az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az alapvető jogok biztosa, az önálló szabályozó szerv, valamint a Miniszterelnökség és a minisztérium **hivatali szervezetének vezetője**, amely a szerv **állományába tartozó személyekre** kötelező.

IV. A rendkívüli jogforrások

A rendkívüli jogforrások jellemzője, hogy a megalkotásukra való felhatalmazás csak az államélet normális működésétől eltérő, az **Alaptörvényben különleges jogrendként megjelölt szituációkra** vonatkozik, és éppen e minősített időszaki helyzetekből adódó problémák megoldására kíván hatékony szabályozási lehetőséget biztosítani azáltal, hogy kivételes hatalmat – **rendeleti kormányzást** – tesz lehetővé. Az Alaptörvény szerint **jogszabálynak** minősül a **Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején** és a **köztársasági elnök szükségállapot idején** kiadott **rendelete**. Fontos szabály, hogy a különleges jogrendben az Alaptörvény alkalmazása nem függeszthető fel, és az Alkotmánybíróság működése nem korlátozható.

1. A Honvédelmi Tanács tehát **rendkívüli állapot** kihirdetésekor **rendeletet** alkothat, amellyel **egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti**, törvényi rendelkezésektől **eltérhet**, valamint egyéb **rendkívüli intézkedéseket** hozhat. A Honvédelmi Tanács rendelete a rendkívüli állapot megszűnésével hatályát veszti, kivéve, ha az Országgyűlés a rendelet hatályát meghosszabbítja.

2. A köztársasági elnök szükségállapot idején a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket **rendeleti úton** vezeti be, és rendeletével – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A köztársasági elnök a bevezetett rendkívüli intézkedésekről **haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét**. A szükségállapot idején az Országgyűlés – akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága – folyamatosan ülészik, és a köztársasági elnök által bevezetett rendkívüli intézkedések alkalmazását **felfüggesztheti**. A rendeleti úton bevezetett rendkívüli intézkedések **harminc napig maradnak hatályban**, kivéve, ha hatályukat az Országgyűlés – akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága – meghosszabbítja. A köztársasági elnök rendelete a szükségállapot megszűnésével hatályát veszti.

3. A Kormány a **megelőző védelmi helyzet** idején, **váratlan támadás** esetén, és **veszélyhelyzetben** **rendeletet** alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – **egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti**, törvényi rendelkezésektől **eltérhet**, valamint egyéb **rendkívüli intézkedéseket** hozhat. Ezeknek a rendeleteknek sajátos hatálya van: a megelőző védelmi helyzet megszűnésével, a váratlan támadás megszűnésével, illetve a veszélyhelyzet megszűnésével hatályukat veszítik.

V. Az Európai Unió jogforrásai

Az Alaptörvény szerint az **Európai Unió joga** – bizonyos keretek között (Magyarország tagállamként való részvételével összefüggésben) – **megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt**, vagyis egyértelműen jogforrásnak minősül. Az **Európai Uniónak saját autonóm jogrendszere** van: az Unió **elsődleges joganyagát az alapító szerződések** jelentik, meghatározva egyúttal az uniós jogalkotási aktusok – a **másodlagos jogforrások** – típusait is. Eszerint az Unió hatásköreinek gyakorlása érdekében az intézmények **rendeleteket, irányelveket, határozatokat, ajánlásokat és véleményeket** fogadnak el.

VI. A nemzetközi jog jogforrási jellege

Az Alaptörvény szerint Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében **biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját**. Ezzel elismeri a két – a nemzetközi és a magyar – jogrendszer összhangja megteremtésének szükségességét, a lehetséges normakollíziók elkerülését vagy megszüntetését. Kinyilvánítja továbbá, hogy Magyarország **elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait**. Az alaptörvényi rendelkezés következtében a nemzetközi jog „**általánosan elismert szabályai**” külön (további) magyar jogalkotás nélkül is **a magyar jog részei**. Az Alaptörvény értelmében a **nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel** válnak a magyar jogrendszer részévé. Az **Országgyűlés feladat- és hatáskörébe tartozó** nemzetközi szerződést **törvényben, egyéb** esetben pedig **kormányrendeletben** kell kihirdetni.

VII. Az alkotmánybírósági határozatok jogforrási jellege

Az alkotmánybírósági határozatoknak **több vonatkozásban** is jogforrási jellegük van. Egyrészt az Alkotmánybíróságnak az **alaptörvény-ellenességet megállapító határozatai** a jogszabályoknak **mindenkire nézve kötelező** (erga omnes) hatályú **megsemmisítését** eredményezik, ennek következtében az **alkotmánybírósági döntések a jog forrásává válnak**. Az Alkotmánybíróság jogszabályt és megsemmisítő hatásköre következtében ugyanis **negatív jogalkotás** történik: a döntés ugyan – fő szabály szerint – új jogi normát nem foglal magában, de **jogi hatása** az, hogy az általa megjelölt **jogforrás megszűnik**. Az Alkotmánybíróság határozata abban az értelemben is jogforrásnak minősül, hogy **a rendes bíróságnak** – vagy más jogalkalmazó szervnek – **közvetlenül e döntésben foglaltakra hivatkozással kell meghoznia a konkrét döntését**, mivel az Alkotmánybíróság határozata mindenkire nézve kötelező. Az **alkotmánybírósági döntésekben rejlő normatív jellegű meghatározások** jelentős mértékben hatnak a **jogszabálytervezetek** elkészítésére is, ezeket a **jogalkotóknak kötelességük figyelembe venni**.

VIII. A bírói jog jogforrási jellege

A **magyar alkotmányos rendszerben a bíró** – az ítélező tevékenységének gyakorlásakor – **nem alkothat jogot**, mivel az Alaptörvény szerint a **bíróságok** igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el, vagyis sajátos jogalkalmazást végeznek, és ennek során **feltétlenül alá vannak rendelve a törvényeknek** (jogszabályoknak).

Az Alaptörvény azonban előírja, hogy a **Kúria** – amely a legfőbb bírósági szerv – **biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét**, és a bíróságokra **kötelező jogegységi határozatot hoz**. A jogegységi határozat arra szolgál, hogy a bírói mérlegelés során az **azonos jellegű**

ügyekben született, de az alkalmazott jog eltérő értelmezése következtében **különböző döntéseket** lehetőleg **egységesítsék**.

A jogegységi határozat jogforrásnak tekintendő: **jogi norma, de nem jogszabály**.

IX. A szokásjog jogforrási jellege

Magyarországon **az Alaptörvény jogforrásként nem ismeri el a szokásjogot**. Nem zárható ki azonban teljes mértékben, hogy az állami-közhatalmi szervek – a jogi szabályozás hiányában vagy a hatályos jogi rendezés időszerütlenné válása következtében – tudatosan és rendszeresen követnek bizonyos gyakorlatot, amelynek követelményeit szokásjognak lehet tekinteni. Így szokásjogként értékelhető bizonyos **jogelvek követése**, vagy a **Kúria** korábbi **kollégiumi állásfoglalásai**.

C) A jogforrások megismerhetősége

a) A jogforrások – különösen a jogszabályok – megismerése a jogbiztonság mellőzhetetlen feltétele. A jogszabályok kihirdetése a **hivatalos lapban** – a Magyar Közlönyben – **történő publikálással** valósul meg. A Magyar Közlönnyt a kormányzati portálon történő **elektronikus dokumentumként való közzététellel** kell kiadni, melynek szövegét hitelesnek kell tekinteni.

b) A hivatalos lapnak tehát eleget kell tennie a **hitelesség**, a **megismerhetőség**, a **gyorsaság** és az **ingyenes elérhetőség** követelményének. A hitelesség elsősorban a **megbízhatóságot**, a **jogszabályok valóságát** fejezi ki.

c) A **Magyar Közlöny** a jogalkotásról szóló törvényben szabályozott módon, a **www.kozlony.magyarorszag.hu honlapon kerül kiadásra**. Egyes más jogi aktusok nyilvánossága érdekében a Magyar Közlöny mellékleteként – annak külön sorozataként – **Hivatalos Értesítő** jelenik meg.

d) A **jogalkotási törvényben nem említett hivatalos lapokat** a **miniszter** az általa vezetett minisztérium honlapján, az **önálló szabályozó szerv**, az **autonóm államigazgatási szerv** és a **kormányhivatal** a **honlapján** történő **közzététellel** adja ki. A központi államigazgatási szerv több hivatalos lapot is kiadhat, ha azt ágazati jellege indokolja. A hivatalos lap az azt kiadó szerv honlapjáról nem távolítható el.

e) Mivel a jogszabályoknak a módosított, illetve a hatályukat veszített rendelkezéseivel egységes szerkezetbe foglalt szövege a Magyar Közlönyben nem tehető közzé, ezért a jogalkotási törvény bevezette a **Nemzeti Jogszabálytár** intézményét, amely elektronikus közszolgáltatásként működik, és bárki számára – a **www.njt.hu** honlapon – térítésmentesen hozzáférhető, egységes szerkezetű szövegeket tartalmazó elektronikus jogszabálygyűjtemény. Az itt elérhetővé tett jogszabályszövegek ugyanakkor utánközlésnek minősülnek, nem tekinthetőek hitelesnek.